

ULUSLARARASI AMASYA SEMPOZYUMU

TARİH-DİL-KÜLTÜR-EDEBİYAT

4-7 EKİM 2017 ● AMASYA

INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON AMASYA

HISTORY-LANGUAGE-CULTURE-LITERATURE

4-7 OCTOBER 2017 ● AMASYA

BİLDİRİLER KİTABI

2. CİLT

(Edebiyat, Dil, Kültür)

AMASYA ● 2017

ISBN: 987-605-4598-29-8
e-ISBN: 978-605-4598-28-1

BİLDİRİLER KİTABI 2. CİLT (Edebiyat, Dil, Kültür)

Birinci Basım: Aralık 2017

Uluslararası Amasya Sempozyumu Bildiriler Kitabındaki yazıların yasal ve bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir.

Her hakkı saklıdır. Bu kitabın hiçbir kısmı yayıncısının yazılı izni olmaksızın elektronik veya mekanik, fotokopi, kayıt ya da herhangi bir bilgi saklama, erişim sistemi de dahil olmak üzere herhangi bir şekilde çoğaltılamaz.

Editörler:
Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL
Yrd. Doç. Dr. Cavit GÜZEL
Yrd. Doç. Dr. Gürkan CEVGER
Arş. Gör. Aykut ÖZBAYRAKTAR
Arş. Gör. Mevlüt İLHAN

Amasya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
İpekköy Yerleşkesi/Amasya
Telefon: 0(358) 242 16 13-14 / Faks: 0(358) 242 16 16

KIBATEK
(Kıbrıs Balkanlar Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu) Yayınları
Konur Sokak 36/13, Kızılay-Ankara
kibatek@gmail.com www.kibatek.com.tr
Baskı ve Cilt: Başkent Klişe ve Matbaacılık, Bayındır Sokak 30/E, Kızılay-Ankara

SEMPOZYUM ONUR KURULU

Dr. Osman VAROL • Amasya Valisi

Cafer ÖZDEMİR • Amasya Belediye Başkanı

Prof. Dr. Metin ORBAY • Amasya Üniversitesi Rektörü

SEMPOZYUM DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL (Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Kemal POLAT

Prof. Dr. Mehmet EVSİLE

Doç. Dr. Mücahit KAÇAR

Doç. Dr. Yılmaz KARADENİZ

Doç. Dr. İbrahim SERBESTOĞLU

Doç. Dr. Songül KEÇECİ KURT

Yrd. Doç. Dr. Metin HAKVERDİOĞLU

Yrd. Doç. Dr. Ümmü Gülsüm TARAKÇI GÜL

Yrd. Doç. Dr. Kürşat EFE

Yrd. Doç. Dr. Orhan Fatih KUŞDEMİR

Yrd. Doç. Dr. Engin EROĞLU

Yrd. Doç. Dr. İlknur AY

Yrd. Doç. Dr. Sibel MURAD

Yrd. Doç. Dr. Cavit GÜZEL

Yrd. Doç. Dr. Gürkan CEVGER

Arş. Gör. Aykut ÖZBAYRAKTAR

Arş. Gör. Ayşegül KUŞDEMİR

Arş. Gör. Irmak KAÇAR

Arş. Gör. Mevlüt İLHAN

Timur YILMAZ (Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Şube Müdürü)

SEMPOZYUM SEKRETARYASI

Doç. Dr. Songül KEÇECİ KURT	Arş. Gör. Ayşegül KUŞDEMİR
Yrd. Doç. Dr. Sibel MURAD	Arş. Gör. Irmak KAÇAR
Arş. Gör. Aykut ÖZBAYRAKTAR	Arş. Gör. Mevlüt İLHAN

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Ahmet Bozdoğan, Cumhuriyet Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Ahmet Buran, Fırat Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun, Gazi Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Ahmet Kankal, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Ahmet Kartal, Osmangazi Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Ahmet Taşağıl, Yeditepe Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Ali Sinan Bilgili, Atatürk Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Ali Yakıcı, Gazi Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Alparslan Ceylan, Atatürk Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Benedek Péri, Eötvös Loránd Üniversitesi, Macaristan
Prof. Dr. Besim Özcan, Atatürk Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Burhan Varkıvanç, Akdeniz Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Bünyamin Kocaoğlu, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Cengiz Alyılmaz, Atatürk Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Cevdet Yakupoğlu, Kastamonu Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Edith Gülçin Ambros, Viyana Üniversitesi, Avusturya
Prof. Dr. Ema Miljkovic, Belgrad Üniversitesi, Sırbistan
Prof. Dr. Enis Şahin, Sakarya Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Erol Kürkçüoğlu, Atatürk Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Ersin Gülsoy, Atatürk Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Esma Şimşek, Fırat Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Fahameddin Başar, Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Fatma Sabiha Kutlar Oğuz, Hacettepe Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Gisela Procházka-Eisl, Viyana Üniversitesi, Avusturya
Prof. Dr. Gürer Gülsevin, Ege Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Haldun Özkan, Atatürk Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Hasan Babacan, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Hasan Yüksel, Cumhuriyet Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Hikmet Öksüz, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Hülya Argunşah, Erciyes Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. İbrahim Ethem Atnur, Atatürk Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. İbrahim Şahin, Osmangazi Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. İbrahim Tellioğlu, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. İlhami Durmuş, Gazi Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. İlhan Ekinci, Ordu Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. İlhan Şahin, İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. İsmail Haciyev, Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, Azerbaycan
Prof. Dr. Kanıbek Isakov, Oş Devlet Üniversitesi, Kırgızistan

Prof. Dr. Kemal Polat, Amasya Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Kenan İnan, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Kenan Ziyataş, Balıkesir Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. M. Fatih Köksal, Amasya Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. M. Saffet Sarıkaya, Süleyman Demirel Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Ali Ünal, Pamukkale Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Arslan, Cumhuriyet Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Demiryürek, Hitit Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Evsile, Amasya Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Karagöz, İnönü Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Serhat Yılmaz, Kastamonu Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Musa Kasımlı, Bakü Devlet Üniversitesi, Azerbaycan
Prof. Dr. Mustafa Argunşah, Erciyes Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Mustafa Demirci, Selçuk Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Mustafa Denktaş, Akdeniz Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Mustafa Ünal, Erciyes Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Nagima Zhaulibaykızı, Al Farabi Kazak Devlet Üniversitesi, Kazakistan
Prof. Dr. Nazım H. Polat, Gazi Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Nedim İpek, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Nevzat Özkan, Erciyes Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Nizami Halilov, Bakü Devlet Üniversitesi, Azerbaycan
Prof. Dr. Nurullah Çetin, Ankara Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Olcabay Karatayev, Kastamonu Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Osman Horata, Hacettepe Üniversitesi Türkiye
Prof. Dr. Osman Köse, Polis Akademisi, Türkiye
Prof. Dr. Ömür Ceylan, İstanbul Kültür Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu, Hacettepe Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Rıza Karagöz, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Salahaddin Bekki, Ahi Evran Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Salih Çeçen, Ankara Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Süleyman Çiğdem, Atatürk Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Şahin Köktürk, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Şuayip Özdemir, Amasya Üniversitesi, Amasya
Prof. Dr. Yıldıray Özbek, Akdeniz Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Zafer Gölen, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Türkiye

TAKDİM

Geçmişi Hititlere kadar uzanan kadim bir şehir olan Amasya, tarihin hemen her döneminde önemli bir merkez olma vasfını muhafaza etmiştir. Türklerin Anadolu'ya geçişinden sonra Danişmendliler, Anadolu Selçukluları ve Osmanlılar idaresinde Cumhuriyet'e kadar taşınan Amasya, özellikle 1398'den itibaren şehri hâkimiyeti altına alan Osmanlı Devleti'nin idari sistemi içinde şehzadelerin yetiştirildiği bir şehir olarak aynı zamanda ülkenin doğusunda stratejik bir merkez konumundadır. Anadolu Selçukluları devrinde "yücelik memleketi" (dâru'l-'izz) sıfatıyla anılan Amasya, başta Osmanlı dönemi olmak üzere, gerek İslâm öncesi gerekse Selçuklular ve Beylikler dönemi tarihi için çok önemli bir kenttir. Amasya, Osmanlı devrinde şehzadelerin yetiştirildiği bir şehir olması hasebiyle başlı başına bir kültür dairesi oluşturmuş, pek çok devlet adamı, âlim, şair, hattat ve benzeri önemli kimselerin yetişmesine merkezlik etmiştir. Bu itibarla Amasya, hem İslâm öncesi uygarlıkların hem de Türklerin Anadolu'yu fethinden sonraki dönemde kurulan devletler ve beyliklerin derin izlerini hâlen yaşatan ender şehirlerimizdendir.

Geçmişte irili ufaklı medreselerle ilmin ışığını kuşaktan kuşağa aktaran Amasya, bugün de günden güne büyüyen ve gelişen, nicelikten çok nitelikte gelişme iddiasıyla bir "huzur mektebi" hâlinde yükselen Amasya Üniversitesi ile bu önemli konumunu devam ettirme kararındadır. Biz de Fen Edebiyat Fakültesi olarak Üniversitemizin bu misyonuna uygun bir şekilde, yerelden başlamak üzere, bu toprakların bütün kültürel mirasını ve değerlerini tanımak ve tanıtmak amacıyla kendimize birtakım hedefler belirledik. Bir yandan Fakültemizin aktif ve genç bölümlerinden Tarih ve Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerindeki hocalarımızı söz konusu değerler üzerine araştırmalar yapmaya teşvik ederken bir yandan da bunu ulusal ve uluslararası bilimsel toplantılarla gündeme getirmenin gayreti içindeyiz. Bu bağlamda, bahsi geçen bölümlerdeki öğretim elemanlarının ortak kararıyla Amasya'yla ilgili tarih, dil, edebiyat ve kültür alanlarını kapsayan bir bilim şöleni yapma düşüncesi hâsıl oldu ve elinizdeki iki cilt hâlindeki külliyatın hikâyesi başlamış oldu.

Öncelikle şunu ifade edelim ki dil, insan ve toplum belleğinin hem tutucusu hem belirleyicisi hem de ifade vasıtasıdır. Nasıl bir insanın kıyafeti az veya çok kişiliğinin dışa vurumu ise kullandığımız dil de bizim bâtınımızın zahire akseden tarafı, mefhum-ı muhalifiyle ifade edecek olursak insanın "belirleyicisi", harf-i tarifidir. Bu anlamda, bu seferinde adı resmî olarak öyle olduğu için Batılı bir kelime olan "sempozyum" adını kullanmış olmakla beraber bundan sonraki etkinliklerimize bunun yerine "bilim şöleni" demeyi düşünüyoruz. Sempozyum kelimesinin "şölen, ziyafet" anlamlarına geldiği düşünülecek olursa bu kelimenin çok da zarif düşeceğine kuşku yoktur.

Fakültemiz Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü tarafından düzenlenen Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatında "Kadın" Sempozyumu'ndan sonra bu bilim şöleni, Fakülte olarak 2017 yılında düzenlediğimiz ve tam metin olarak yayımladığımız ikinci etkinliktir. İlkini çağrılı konuşmacılarla yaptığımız bilim

şölenlerinin ikincisi olan Uluslararası Amasya Sempozyumu'na 400'e yakın başvuru oldu. Düzenleme Kurulu tarafından yapılan uzun ve titiz incelemeler sonucunda ilkin yaklaşık 130 bildiri programa alındı. İlk duyurumuzda belirtilen tarihe kadar bildiri tam metinlerini göndermeyenler programdan çıkarıldı ve sonuçta 128 bilim adamı ve araştırmacı tarafından sunulacak 102 bildiri programa dâhil edildi. Kitapta da yer alan programda adları bulunan Prof. Dr. Ebulfez Amanoğlu, Prof. Dr. Mehmet Dursun Erdem, Prof. Dr. Ersin Gülsoy, Prof. Dr. Ali Yakıcı-Öğr. Gör. Esra Akyol, Doç. Dr. İnan Kalaycıoğulları-Yrd. Doç. Dr. Çağatay Aşkit, Doç. Dr. Haşim Şahin, Yrd. Doç. Dr. Muhammed Okudan ve Yrd. Doç. Dr. Sevim Şermet'in bildirileri, sunumlarını gelip bizzat yapmadıkları için, aldığımız ve önceden katılımcılara bildirdiğimiz karar gereği kitaba alınmadı. Prof. Dr. Mehmet Demiryürek-H. İbrahim Cellatoğulları-Deniz Arıcı ile Prof. Dr. Abdullah Gündoğdu'nun bildirileri ise sundukları hâlde sonradan geri çektiklerini ifade ettikleri için; Doç. Dr. Savaş Yıldırım'ın bildirisi ise metnin düzeltilmiş son şeklini göndermediği için kitaba dâhil edilmedi. Biz, bu mazeretleri dolayısıyla bilim şölenimize iştirak edemeyen ve uygulamak durumunda olduğumuz karar gereği bildirilerini yayımlayamadığımız hocalarımız da dâhil olmak üzere bütün meslektaşlarımıza ayrı ayrı teşekkür ediyoruz. Bu elinizdeki çalışmanın Amasya araştırmacıları için güzel bir birikim olduğu kanaatindeyiz.

Bu bilim şöleninin düzenlenmesinde ve kitabın yayımı ve basımındaki katkıları dolayısıyla Sayın Rektörümüz Prof. Dr. Metin Orbay başta olmak üzere, Üniversitemizin ve Fakültemizin bütün idari ve akademik personeline; Bilim Kurulu'nda görev alan profesör hocalarımıza, sundukları değerli bildirileriyle bu etkinliğin var oluş sebebi olan yurt dışından ve ülkemizin dört bir yanından Amasya'ya gelen meslektaşlarımıza, Düzenleme Kurulu'nun kıymetli üyelerine çok teşekkür ederim.

Kendisi de akademinin en mühim eşiğini atlamış biri olması hasebiyle bizi çok iyi anladığını düşündüğümüz Sayın Valimiz Dr. Osman Varol'a ve önemli programlarımızda desteğini yanımızda hissettiğimiz Belediye Başkanımız Sayın Cafer Özdemir'e Bilim Şöleni'mize verdikleri maddi-manevi destekleri dolayısıyla medyûn-ı şükranız.

Amasya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi olarak bu tür etkinliklerimizin artarak devam edeceği muştusuyla...

Prof. Dr. Mehmet Fatih KÖKSAL

Düzenleme Kurulu Başkanı

İÇİNDEKİLER

1. Cilt

Sempozyum Programı	1
Sempozyum Katılımcıları	15
Açılış Konuşmaları	19
Cafer ACAR Hizmet Amaçlarına Göre Amasya Vakıfları (1850-1900)	27
Vesile ALABAYRAK SAK Selimnâmeler'de Amasya	39
Eray TURAN-Ayşe ATICI ARAYANCAN Yıldırım Bayezid ve Kadı Burhaneddin'in Amasya Üzerindeki Nüfuz Mücadelesi	67
Muzaffer AYDEMİR- Serbay SAĞLIK Osmanlı Ordusu Redif Teşkilatı Yapılanmasının Yönetsel Yaklaşımlar ile İncelenmesi: Sivas Salnamelerinde Yer Alan Amasya'da Konuşlu Redif Birlikleri	83
Fahameddin BAŞAR Osmanlı Devleti'nin Yeniden Kuruluşunda Amasya'nın Önemi	95
Tuncer BAYKARA Amasya'daki Eski (1974, 77 ve 1980) Araştırmalarım ve Neticesi	117
Gürkan CEVGER Ahkâm Defterlerine Göre Amasya Kazâsı'nda Gündelik Yaşam (1742-1752)	129
Osman COŞKUN Avrupalı Bir Seyyahın Gözünden Amasya: Perrot'un İzlenimleri	143
Alparslan DEMİR- Yasin DÖNDER Amasya Tarihine Işık Tutacak Yeni Bir Şeriyye Sicili-II	159
Galip EKEN II. Abdülhamid Döneminde Amasya'da Eğitime Dair Bazı Bilgiler	169
Engin EROĞLU Amasya'da Bozkır Kavimlerine Dair İzler	177

Salim GÖKÇEN
Damat Ferit Hükümeti Oluşumuna Karşı Amasya, Merzifon ve Gümüşhacıköy'ün Tepkisi 189

Yavuz HAYKIR
Amasya ve Çevresine Demiryolunun Gelişi 203

Turgut İLERİ
Amasya'da Cumhuriyetin 10. Yıl Kutlamaları 231

Yahya KADIOĞLU- Yusuf YILMAZ
Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Amasya Nüfusu 243

Nazan KAHRAMAN
Amasya Basınından Bir Örnek: Amasya Gazetesi 259

Güngör KARAUĞUZ
Hitit Yukarı Ülke (Kur Ugu[TI]) Coğrafyasında Amasya ve Çevresi 273

Salih KAYMAKÇI
Amasya-Oluz Höyük'te Mithradates VI Eupator Dönemi 285

Songül KEÇECİ KURT
Fetvalar Işığında 19. Yüzyılda Amasya 295

Bahattin KELEŞ
Anadolu Selçukluları Döneminde Meydana Gelen Baba İlyas ve Baba İshak İsyanı'nın Amasya Tarihindeki Yeri ve Önemi 311

Ayşegül KUŞ
İngiliz Seyyah Tozer'in Amasya Seyahatine Dair Notlar 323

Fahri MADEN
Amasya'da Bir Sürgün Çelebi: Hamdullah Efendi (1767-1846) 343

Namig MUSALI
İsyan ve Hüsran: Amasya'dan Isfahan'a Şehzâde Murad'ın Hayatından Son Kesitler 365

Ejder OKUMUŞ
Evliya Çelebi'nin Gözüyle Amasya 377

Kenan OLGUN
II. Dünya Savaşı Yıllarında Amasya: CHP Teftiş Raporlarına Göre Siyasal, Sosyal ve Ekonomik Hayat 419

Aykut ÖZBAYRAKTAR
Seyfeddin Torumtay'ın Siyasî Hayatı ve Amasya'daki Faaliyetleri 443

Besim ÖZCAN
Kırım Savaşı'nda Amasya ve Tokat Sancakları (1853-1856) 463

Selim ÖZCAN
Xıx. Yüzyılın Ortalarında Amasya'daki Gayrimüslimlerin İştigal Ettikleri Meslekler 475

Kemal POLAT
Amasya'da Geleneksel Türk Dini İnanışlarının İzleri 503

Ahmet SEMERCİ
Amasya İlinde Oğuz Boy Teşkilâtında Adı Geçen Köylerde Dünden Bugüne Düğün Gelenekleri 523

Sefer SOLMAZ
Amasya'da Bir Selçuklu Vali Sülalesi: Halîfet-Zâdeler ve Siyasi Faaliyetleri 539

Eyyub ŞİMŞEK- Özgür YILMAZ
Kırım Savaşı Döneminde Amasya Hakkında İki Fransız Raporu 559

İbrahim TELLİOĞLU
Türklerin Karadeniz'e Çıkışında Yukarı Yeşilırmak Havzasının Önemi 573

Merve TEMİZ- Turan AÇIK
1-3 Numaralı Amasya Şeriyye Sicillerine Göre Mülk Satışları 583

Veli ÜNSAL
Amasya'nın En Erken İskân Tarihi 605

Fatma ÜNYAY AÇIKGÖZ
Amasya'da Toplumsal Hayatın Emel Gazetesine Yansımaları (1924) 623

Cevdet YAKUBOĞLU
Amasya Sultan II. Bâyezid İmâreti'nin Kastamonu, Çankırı ve Bolu'daki Vakıfları 637

Canan YILDIRIM- Yılmaz KARADENİZ
Amasya'da Fiyatlar (1642-1644) 667

Sıddık YILDIZ
Osmanlı Devleti'nin Yıkılış Sürecinde Amasya ve Merzifon'da Yabancı Konsoloslukların Ermeni İsyancıları Üzerindeki Faaliyetleri 689

Mehmet Serhat YILMAZ
Amasya Genelgesi ve Millî Mücadele Hareketinin İlk Günlerinde Dış Basının Bakışı: Mısır ve İngiltere Örneği 709

Ahmet YÜKSEL- Zafer KARADEMİR
Amasya'daki Sosyal ve Dini Müesseselerin İktisadi Yaşamdaki Rolleri (I. Mahmud Devri-1730/1754) 721

2. Cilt

A. Deniz ABİK- Fatoş KARADAĞ
Amasya Bayezit Kütüphanesindeki Nevâyî Yazmaları 739

Alpay AKSİN
Öğretmen Adaylarının Amasya'nın Tarihi ve Kültürel Mirasına Yönelik Farkındalık ve İlgileri 749

Ali Rıza AYAR
Abdurrahman Eşref Efendi'nin (öl.1738) "Mir'âtüs-Safâ" Adlı El Yazmasının Tanıtılması 777

Bünyamin AYÇİÇEĞİ
Amasya'da Medfun Habîb-i Karamânî'nin Vuslatnâme'sinde Gazeller 787

Savaşkan Cem BAHADIR
Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye ve Amasyalı İki Mütercimi 811

Yavuz BAYRAM
Sultan İkinci Bâyezîd'in Amasya ve Osmanlı Kültür Hayatındaki Yeri ve Önemi 827

Handan BÜLBÜL
Amasya Masalları Örneğiyle Yazılı Kültürün Görselleşmesine Yönelik Bir Uygulama Önerisi 839

İsmet ÇETİN
Ödünçlemeden Yerelleşmeye Hikâyeler: Ferhat ile Şirin Örneği 849

Reyhan ÇORAK
Amasyalı Divan Şâiri Münîrî İbrahim Çelebî Siyer-i Nebî'si ve Mîrâciye'si 859

Ahmet DAĞLI
"Alakadı" Yer Adının Etiyolojisi Üzerine 891

Merve DANIŞMAN
Amasya'da Valilik Yapan Şehzadelerin Kaftan Motiflerinin Modernize Çözümlemeleri 907

Meral DEMİRYÜREK
Bir Dünya Sevdalısı: Sami Baydar (1962-2012) 923

Fatih DİNÇER
Tarihî Roman Kurgusu Çerçevesinde Uğur Kesim'in *Vadideki Ayak İzleri* ve *Dönüş* Romanları 933

Ayşe DUVARCI
Halk Hikâyesinden Mani ve Türkülere Yolculuk Ferhat ile Şirin 947

Kürşat EFE
Derleme Sözlüğü'nde Amasya'ya Ait Kelimelerin Dağılımı 957

Metin EKER- Ayşe TUNCAY ÖZER- Hasan BALTACI
Kimlik Mirası ve Yerleşke Ekolojisi Bağlamında Kültürel Genetik 1001

Muhittin ELİAÇIK
Resmî-i Kayserî Seyahatnâmesinde Amasya ve Çevresine Dair Bilgiler 1013

Avni ERDEMİR
XIX. Yüzyıl Amasya'sında Nakşî-Hâlidî Mutasavvıf Şâir Süleymân Mir'âtullah Efendi (Mir'ât-Nümâ) ve Manzum Bir Eseri: Âdâbü'l-Mü'eddeb 1019

Pervin ERGUN- İmran GÜNDÜZ ALPTÜRKER
Kültürel Belleğin İzinde Merzifon Kümbet Hatun Türbesi'nde Hıdrellez Kutlamaları 1033

Kamil Ali GIYNAŞ
Pervâne Bey Mecmuası'ndaki Amasyalı Şairler 1045

Seyfullah GÜL
Mit ve Efsanelerin Amasya Turizmindeki Yeri 1059

Mevlüt İLHAN
Osman Fevzi Olcay'ın *Muhtasar Menakıb-ı Mevlâna* Adlı Eserine Dair 1079

Duygu İLKHAN SÖYLEMEZ
Amasya'da Bir Neoklasik Eser: Eski Adliye Binası 1089

İbrahim IŞITAN
Cemal Halvetî'nin II. Bayezid'in Mânevî Şahsiyetinin Şekillenmesine Katkısı 1099

Mücahit KAÇAR- İsmet İPEK
Lâmiî'nin Nefahatü'l-Üns Tercümesine Amasyalı İki Müellif Tarafından Yapılan Özetleme ve Genişletme Çalışmaları 1113

Vural KARAGÜL
Geçmişten Günümüze Suluova 1123

Beyhan KESİK
Mihrî Hatun'un *Tazarru'-Nâme*'sinde Ön Kafiye ve Ön Redif Kullanımı 1149

Filiz KILIÇ
Şükrî-i Bitlisî'nin Manzum selim-Namesi'nde Şehzade korkud 1159

M. Fatih KÖKSAL
Osman Fevzi Olcay'ın "Muhtıra Defteri" ve Eserde Amasya'ya Dair Bazı Notlar ve Şiirler 1183

Necdet KURT
Amasyalı Âşıklardan Mehmet İnan (Âşık Engünî) 1197

Ayşegül KUŞDEMİR
Ağızlarda Yaşayan Amasya Yerleşim Adları 1219

Orhan Fatih KUŞDEMİR
Amasyalı Ozan Fedaî'nin Hayatı ve Eserleri Üzerine 1231

Recep KÜRKÇÜ
Osmanlıda İki Spor Klübü: Lahanacılar ve Bamyacılar 1245

Elif MAMUR YILMAZ
Tankut Öktem'in "Amasya Tamimi Anıtı" Adlı Eserinin Analizi 1253

Sibel MURAD- Irmak KAÇAR
Merzifonlu İsmail Bin Muhammed'e Ait Arapça-Farsça-Türkçe Sözlükler Mecmuası 1265

Sevinç MUSAYEVA
Mihrî Hâtûn Hakkında Rus Dilinde Yapılmış Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme 1287

Zafer ÖNLER
Cerrahiyetu'l-Haniyye'deki Tıp Terimleri Üzerine 1317

Şerife ÖRDEK- Songül BAYDAR
Amasyalı Rızâyî Mehmed Ali Çelebi'ye Ait Olduğu Düşünülen Manzum Bir İlmihal 1331

Mustafa ÖZAĞAÇ
Habîb-i Karamânî'nin Vuslatnâme'sinde Sayılar 1357

Cafer ÖZDEMİR
Alevi-Bektaşi Geleneğinin 20. Yüzyılda Amasya'daki Temsilcisi: Âşık Ruhanî 1367

Sevinc QASIMOVA
Azerbaycan'dan Amasya'ya Taşınan Kültür Alanında Bir Sembol İsim: Hamze Nigari 1383

Ali SEYLAN- Engin GÜNEY
Müzecilik Anlayışında Yeni Yaklaşımlar: Amasya İlinin Kültürel Mirasının Aktarımında Yeni Medya Teknolojilerinin Kullanımı 1401

Aysen SOYSALDI- Sevda EMLAK
Amasya II. Bayezid Kütüphanesinde Bulunan Taşlıcalı Yahya'nın *Şah u Geda* Mesnevisinin Tezyinat Açısından Değerlendirilmesi 1411

Mustafa Kemal ŞAHİN
Amasya ve Çevresinde Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerine Ait Bazı Yapıların Tipolojik Yapıları Üzerine Gözlemler 1429

Bekir ŞİŞMAN
Merzifon Yöresi Alevilerinde Ölümle İlgili İnanış ve Uygulamalar 1457

Yavuz UNAT
Amasya Darüşşifası'nın Tıp Tarihi Açısından Önemini Gösteren İki Hekim: Aksarayî ve Sabuncuoğlu 1465

Sadık YAZAR
Amasyalı Münevver Bir Müezzin ve Muarrif: Hâfız Seyyid Hüseyin Bin Seyyid Ali El-Amasî ve Eserleri 1485

Hasan YERKAZAN
Amasya Dârü'l-Hadîsleri 1503

Ayşe YILDIZ
Amasya'daki Temenna Kayası'nın Babil'deki Temennu Taşı ile İlgisi Olabilir mi? 1521

Harun YILDIZ
Amasya Yöresinde Alevîlik: Ocak ve Yapılar 1527

İbrahim YILMAZÇELİK
1736-1739 Rus ve Avusturya Harplerinin Amasya Sancağı'na Yansımaları 1557

Değerlendirme Oturumu 1583

Fotoğraflar 1593

ULUSLARARASI AMASYA SEMPOZYUMU
4-7 EKİM 2017 - AMASYA

AMASYA'DA MEDFUN HABÎB-İ KARAMÂNÎ'NİN VUSLATNÂME'SİNDE GAZELLER

The Ghazals of Habîb-i Karamânî-who buried in Amasya-in His Vuslatname

Yrd. Doç. Dr. Bünyamin Ayçiçeği
İstanbul Üniversitesi
bunyamin.aycicegi@istanbul.edu.tr

Özet

Habîb-i Karamânî, (ö.902/1496) Halvetîliğin ikinci kurucu ismi kabul edilen Yahyâ-yı Şirvânî'nin (ö.870/1466) önemli halifelerinden biridir. Anadolu'da Halvetîliğin yayılmasında büyük pay sahibi olan Habîb-i Karamânî; Ankara, Aydın, Kayseri, Konya ve Karaman'da irşat faaliyetlerinde bulunmuştur. Son olarak Amasya'da bir zâviye kurmuş, hayatının sonuna kadar burada ilim ve irşatla meşgul olmuştur. Habîb-i Karamânî'nin son dönemde Vuslatnâme adlı bir mesnevisi tespit edilmiştir. Müellifin tespit edilebilen tek manzum eseri olan Vuslatnâme'nin eldeki nüshası 2839 beyitten oluşmaktadır. Şairler; yeknesaklığı önlemek, okuyucunun algısını diri tutmak, işlenen konuyu farklı nazım şekilleriyle süslemek ya da mensup oldukları geleneğin bir tercihi olarak mesnevîlerinde gazel, murabba, muhammes gibi nazım biçimleri de kullanırlar. Vuslatnâme'de de şair, mesnevî nazım şekli dışında manzumeler yazmıştır. Özellikle mesnevinin son bölümündeki gazeller için müellif, "otuz harf üzre münacaat" yazdığını sebepleriyle izah etmektedir. Bu durum aynı geleneğin diğer bir temsilcisi olan Habîb-i Karamânî'nin talebesi Dâvûd-ı Halvetî'de (ö. 915/1509) de görülmektedir.

Bu çalışmada, Vuslatnâme'de yer alan ve mesnevî nazım şekli dışında yazılmış manzumelerin şekil ve muhteva incelemesi yapılmıştır. Bu kapsamda, manzumelerde tercih edilen vezin ve kafiye kullanımları ile sanatlar, kelime seçimleri, dil özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca Habîb-i Karamânî'nin halifelerinden olan Dâvûd-ı Halvetî'nin Gülşen-i Tevhid'inde yer alan gazellerle Habîb-i Karamânî'nin gazelleri mukayese edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Habîb-i Karamânî, Vuslatnâme, gazel.

Abstract

Habîb-i Karamânî, (d. 902/1496) is one of the most important successors (khalifs) in the Sufi lineage of Yahyâ-yı Şirvânî (d. 870/1466), known as the second founder of the Khalvatiyya order. Habîb-i Karamânî who had a big role in

spreading the Khalvatiyya across Anatolia, guided people onto the Sufı path in Ankara, Aydın, Kayseri, Konya and Karaman. Finally, he founded a center in Amasya and immersed himself in teaching and guiding until hisdeath.

Recently, his masnavi entitled Vuslatnâme has been discovered. Being the only work of poetry written by Karamânî, the Vuslatnâme is composed of 2839 beyts. Poets use various kinds of poetry styles such as ghazals, murabbai and muhammas in their masnavis in order to attract the reader's attention, to elaborate the topics they present in line with the tradition they belong to. In the Vuslatnâme the poet exclusively used the form of ghazal. Especially, for the ghazals in the last section of the masnavi, the poet explains that he wrote "invocation with thirty letters" and why he did so. This can be also seen with Dâvûd-ı Halvetî (d. 915/1509), another representative of the same tradition.

In this work the ghazals of the Vuslatnâme are going to be examined based on their context and style. Also, the rhymes and meters of the ghazals besides their poetic devices, word choices and language characteristics are going to be analyzed. Moreover, ghazals in the Gülşen-i Tevhid of one of Habîb-i Karamânî's successors, Dâvûd-ı Halvetî, are going to be compared with Habîb-i Karamânî's ghazals.

Keywords: Habîb-i Karamânî, Vuslatnâme, ghazal.

1. Habîb-i Karamânî'nin Hayatı ve Eseri

Anadolu'da faaliyet gösteren ilk Halvetî şeyhlerinden olan Habîb-i Karamânî (ö. 902- 1496), Niğde civarındaki Ortaköy kasabasında doğmuştur (Şahin, 1994: 371). Niğde Karaman vilayetine bağlı olduğu için Karamânî nisbesi ile anılmaktadır. Habîb-i Karamânî'nin babası Hz. Ömer'in, annesi de Hz. Ebubekir'in soyundan gelmektedir (Özağaç, 2016: 49).

Habîb-i Karamânî bazı ilimleri devrin önemli âlimlerinden tahsil ettikten sonra *Şerhü'l-Akâid*'i okumaya başladığı zamanlarda (Lâmi'î Çelebi, 1980: 577) Halvetiyye tarikatının ikinci pîri Yahya-yı Şirvânî'ye (ö. 870/1466) intisap etmek için Şirvan'a gitmiştir (Şentürk, 2003: 244-245). Lâmi'î Çelebi onun, Yahyâ-yı Şirvânî'nin müridleriyle karşılaşmasını anlatır. Habîb-i Karamânî müritlere, şeyhlerinin kendisine bir günde Allah'ı gösterip gösteremeyeceğini sorunca Hacı Hamza (ö.?) isimli müridden bir tokat yiyerek yere düşer. Yahyâ-yı Şirvânî bunu işittiğinde Habîb'e: "Sûfiyyûn tâifesi gayret çekegelmiş bir kavmdür. Sen hâtırını hoş tut; yine murâd üzere kendüni maksûda vâsıl bil." demiştir (Lâmi'î Çelebi, 1980: 577-578; Şentürk, 2003: 245). Şeyh Yahyâ o gün Habîb'e, "Şu pencerenin yanında dur, bu gece rüyanda ne görürsen bize anlat" demiş, Habîb de emir üzerine denileni yapmış ve şeyhte fânî olduğunu, "O geldi biz gittik" diyerek ifade etmiştir (Lâmi'î Çelebi, 1980: 578; Şahin, 1994: 371). Habîb-i Karamânî on iki sene şeyhin hizmetinde bulunduktan sonra hilafet almıştır. Anadolu'ya dönmesinin akabinde; Ankara, Aydın, Kayseri, Konya ve Karaman'da irşat faaliyetlerinde bulunmuştur. Şeyh Habîb, İskilip'te Şeyh Yavsî Efendi'nin (ö. 920/1514) kızı ve Ebüssuûd Efendi'nin (ö. 982/1574) kız kardeşi Rukiye Hatun (ö.?) ile evlenmiştir. Habîb, İskilip'ten

ayrıldıktan sonra Amasya'ya gitmiş ve bir zaviye kurarak ibadet ve ilimle meşgul olmaya başlamış Amasya'da da vefat etmiştir. Evliya Çelebi'nin (ö.1095/1684?), Habîb-i Karamânî'nin türbesinin Çankırı'nın Kurşunlu kasabasının Karacalar köyünde olduğunu hataen nakletmesinin sebebi, Yahya-yı Şirvânî'nin müritlerinden olan Hacı Hamza'nın zikredilen yerde medfun olmasından kaynaklanmış olmalıdır (Lâmi'î Çelebi, 1980: 577).

Vefatına "قبض" (m. 902) kelimesiyle, müridi Dâvûd-ı Halvetî (ö. 913/1507) tarafından, *Gülşen-i Tevhid* adlı eserinin 790. beytinde tarih düşürülmüştür (İslamoğlu, 2007: 249):

Mevtinün târîhini bilmek dilersen "kabz" idi

Bu fenâ dârından itdükde bekâya güzeri

Remel bahrinden *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezniyle kabrinin tecdîdi vesilesiyle Hâfız Mehmed Sebâtüddîn, Sebâtî (ö.1321/1904) tarafından yazılan mezar taşındaki manzume şöyledir:

Hüve'l-Bâkî
'Ârif-i billâh Şeyh'ül-Halvetî
Bu Habîb-i Karamânî Hazreti
Bak *Şakâyık* şerh ider evsâfını
Hazret-i Şeyheyn'e vardur nisbeti
Molla Câmî *Nefehât*'ında yazar
Lafz-ı "kabz"olmuştur ânın rıhleti
Kabrinin tecdîdine sa'y eyleyüp
Hem Muhammed Beg de aldı himmeti
Ey Sebâtî kim ana bir Fatiha
Okuya bulsun cihânda izzeti 1306

Vuslatnâme'nin eldeki nüshası 2839 beyit olup Ankara, TDK Yazma Eser Ktp., A.372'de kayıtlıdır. Ancak eserin içeriği, beyitlerin durumu göz önüne alındığında yazmada eksik varaklar ve beyitler olduğu anlaşılmaktadır. Eser; vesile, vuslat, ricâl-i gayb ve etvâr-ı seb'a konularını barındıran, firkat içinde olan insanın hakîkî âleme, Hakk'a ulaşma yollarının anlatıldığı dînî bir mesnevîdir. Eser üzerine biri, müellifi Âzerî Habîbî'ye (ö.917-926 arasında ?/1512-1520 arasında ?) bağlayan (Budak, 2014: 2-9) ve eserin dil özelliklerini ortaya koyan iki doktora tezi yapılmıştır. Budak tezinde, Âzerî Habîbî'nin hurûfî olmasından hareketle metinden, hurûfîlik bağlamında yorumlanabileceğini iddia ettiği beyit örnekleri getirmiştir. Sadece verilen beyit örneklerinden ve eserin tamamından yola çıkarak müellifin hurûfî olduğunun delillendirilemeyeceği kanaatindeyiz. Özağaç tarafından hazırlanan diğer tezde ise *Vuslatnâme*'nin müellifinin Habîb-i Karamânî olduğu (Özağaç, 2016: 3-42) gerek eserin içeriğinden gerekse irtibatlandırılabilecek müellifler ve eserleri üzerine yapılan detaylı araştırmalardan yola çıkarak ispat edilmeye çalışılmıştır.

Vuslatnâme dışında Habîb-i Karamânî'nin *Etvâr-ı Seb'a* ve *Kitâbu'n-Nesâyıh* adlı iki eseri olduğu söylense de *Kitâbu'n-Nesâyıh*'ın nüshasına bugüne kadar ulaşılamamıştır (Özağaç, 2016: 52; Şahin, 1996: 371). *Etvâr-ı Seb'a*'nın ise Habîb-i Karamânî'ye ait olmadığı yapılan incelemeler neticesinde Özağaç tarafından ortaya konulmuştur (Özağaç, 2016: 53-61).

1. Habîb-i Karamânî'nin Gazellerinin Şekil Özellikleri

Müellifin *Vuslatnâme* adlı eserinde, mesnevî nazım şekli dışında yazılmış manzumeler de bulunmaktadır. Bu manzumeler içinde dikkat çekici bir durum göze çarpmaktadır. Manzumelerin yirmi üç tanesi mesnevînin 2506. beytinden sonra yer almakta olup her biri, sırasıyla alfabenin bir harfi kafiye yapılarak yazılmıştır. Bu durumu müellif 2506. beyitten önce mensur olarak izah etmektedir.

Habîb-i Karamânî, yirmi sekiz harfin yanına lâm elif ve hemzeyi de ekleyerek "otuz harf üstüne" bir münacat yazdığını, *Câmi'u'l-'ulûm* adlı bir kitapta ricâl-i gaybın seyrinin otuz gün üzerine beyân edildiğini ve bir ay içinde her günde ne tarafa seyr ettiklerini açıklayan bir cetvel hazırladığını belirtmektedir. Habîb-i Karamânî kişinin, ricâl-i gayba teveccüh ederek açıklanan zikir ve dualarını yaptığı takdirde arzularının yerine getirileceğini, belirtilen bu duâ ile cetvel ve dâirenin de eserin sonuna eklendiğini ifade eder. Ancak eserin sonunda bu bölümler bulunmamaktadır. Ricâl-i gayb, âlemde tasarruf sahibi gizli ve bilinen velîler için kullanılan tasavvufî bir kavramdır. Türkçede gayb erenleri, üçler yediler, kırklar şeklinde de adlandırılır (Uludağ, 2008: XXXV/81). Bilinmeyen hak dostları şeklinde de vasıflandırılan bu kişiler, dünyadan uzaklaşıp kendilerini Allah yoluna adamış ve dünya düzeninden sorumlu olduğuna inanılan kişilerdir (Demir, 1999: 21). İbn Arabî (ö. 638/1240) *Fütuhât-ı Mekkiye*'sinde konu hakkında detaylı bilgi vermektedir (Bahadır, 2014: 29 vd.).

Habîb-i Karamânî'nin "otuz harf üstüne" yazdığını söylediği münacattan nüshada, "ha, dal, zel, 'ayın, ğayın, fe ve hemze"yle şiir bulunmamaktadır. Mevcut şiirlerde de eksik beyitler olduğu anlaşılmaktadır. Böylece bazı varakların da eksik olduğu anlaşılan *Vuslatnâme*'de 4-23-24-28-35. gazellerin matla'ı; 4-6-11-12-15-23-28-31. gazellerin de makta'ı bulunmamaktadır.

Şairlerin kelimeleri seçimi, kafiye ve redif tercihleri tesadüfî değildir. Kafiye ve redif, şiirin âhengini sağlayan, şâirin duygularını yansıtmada önemli rol oynayan araçlardandır. Redif şiire kavram ortaklığı ve çağrışım kolaylığı da sağlamaktadır (Dilçin, 2010: 31). Özellikle halk şairlerinin duygu, düşünce ve benzetmeleri rediften doğmuştur (Dilçin, 2016: 80). Güçlü ve sanatkâr şairler değişik redifler bularak ve bunları iyi kullanarak şiirlerine ayrı bir güzellik kazandırmışlardır (Dilçin, 2016: 80). Farklı ünlü veya ünsüzlerle kafiye yapmak, redif durumundaki iki ekle bir isim yahut sıfatın sonundaki harfleri birbiriyle kafiyelemek, sadece rediflerle ses benzerliği yaparak aslında kafiyesizliği yaratmak bir edebî kusur gibi görülebilir (Tan, 1991/II: 145).

Ancak şair bu şekilde de âhengi sağladığını düşünmektedir. Bu duruma halk ve tekke şiiri ekollerinde daha çok rastlanmaktadır. Habîb-i Karamânî de bazı manzumelerinde, mısra sonlarında sadece redif-kelime tekrarları ile âhengi sağlamaya çalışmıştır. Birinci gazelde "ağlamak", altıncı gazelde "ayrulır mı", sekizinci gazelde de "kıla mı, ire mi" şeklinde farklı fiiller ve soru edatı tekrarlarıyla sürdürülen bir âhenk görülmektedir. Ayrıca geldüm (G.4), gel dimegil…(G.5), gelüpdür (G.15) fiilleri; âşık (G.11), ma'şûk (G.12-13), gözyaşı (G.17), yâ Hafîz (G.31) isimleri; bu (G.7) zamiri; ile/bile (G.39), mi (G.8) soru edatı redif olarak kullanılmıştır. Fiillerin redif olarak kullanıldığı gazellerde redifin, şiirin anlamına hareket, heyecan kattığı; soru ifadelerinin redif olarak kullanıldığı gazellerde de redifin, okuyucuda merak uyandırma arzusu doğruduğu görülmektedir.

Ayrıca müellif yakın sesteki harfleri birbiriyle kafiyeli olarak kullanmıştır. İkinci gazelde; heves-nefes-kes-pes şeklinde kafiyelenen kelimelere peltek se ile biten 'abes kelimesi getirilmiştir. Arapça ve Farsça kökenli kelimeler birlikte kafiyelenirken Türkçe kelimeler de kullanılmıştır. Üçüncü gazelde zûd-kebûd-sücûd-dûd kelimeleriyle od ve yud kelimeleri kafiyelenmiştir.

Vuslatnâme'de, nazım şeklinin tespitinde bazı şüpheler oluşabilecek manzumeler bulunmaktadır. 662-673. beyitler arasında, beyitler halinde yazılmış olmasına rağmen murabba' olarak da değerlendirilebileceğini düşündüğümüz bir manzume yer almaktadır. Bu murabba' *müstef'ilün müstef'ilün* vezniyle ve "gel dimegil hâzâ firâk" redifiyle yazılmıştır. Ancak yazmada bu şiir, bendler halinde değil 4 *müstef'ilün* olacak şekilde, musammat gazel görünümünde yazılıdır. Mütekerrir murabba'ların beyitler halinde ve gazeller içinde yazılması başka divanlarda da rastlanan bir durumdur (Kurnaz ve Çeltik, 2012: 166-167). Şiirin kafiyelenişi ve düzeni onun bir murabba'-ı mütekerrir olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca bu manzume, koşma şekline ve 8'li hece ölçüsüne uyumu bakımından da dikkat çekicidir (Cengiz, 1986: 301-302). Bazı bentleri şöyledir:

İy cân içinde cân olan
Gel dimegil hâzâ firâk
İy derdüme dermân olan
Gel dimegil hâzâ firâk (1. Bend)

İy dilber-i dildâr olan
Bunalduğum dem yâr olan
Bîmâruma tîmâr olan
Gel dimegil hâzâ firâk (3. Bend)

Asdun beni 'ışk dârına
Kıldun selâmet varına
Yandurma hicrün nârına

Gel dimegil hâzâ firâk (8. Bend)

Sensin Habîb'e çün habîb
Şehrüne gelmişem garîb
Sensin gül ü ben 'andelîb
Gel dimegil hâzâ firâk (12. Bend)

Ayrıca eserde, 2506-2532. beyitler arasında elif harfiyle kafiyelenmiş 33 beyit bulunmaktadır. Bu beyitler, kafiyelenişi ve şekil özellikleri dikkate alındığında beyit sayıları birbirinden farklı ve üç bendden oluşan bir terkib-bend izlenimi de uyandırmaktadır. Ancak eserde eksik varaklar ve beyitler olduğu düşünüldüğünde bu beyitlerin, mahlas beyitleri eksik üç farklı gazele ait olduğu da söylenebilir. Bu çalışmada ilgili kısım -farklı bir nüshayla kıyaslama fırsatı da olmadığından- ihtiyatla yaklaşmakla beraber terkib-bend olarak değerlendirilmiştir. Böylece *Vuslatnâme*'de, gazel şeklinde kafiyelenmiş 38, murabba' şeklinde kafiyelenmiş 1, terkib-bend şeklinde kafiyelenmiş 1 manzume bulunduğu söylenebilir.

Manzumelerin kafiyelenişine bakıldığında revi olarak elif harfinin 6; ra ve nun harflerinin 4; te, sin harflerinin iki; diğer harflerin de birer kez kullanıldığı görülmektedir. Ridf olarak elif 18; ye 4; vav 3 defa kullanılmış, 25 gazelde mürdef; 11 gazelde mücerred kafiye yapılmıştır. 31 gazelde *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezni (Remel Bahri); 6 gazelde *mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün* vezni (Hezec Bahri); 2 gazelde de *mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün* vezni (Hezec Bahri) kullanılmıştır.

Manzumelerle ilgili şekil bilgisi tablo halinde verilmiştir:

	Manzumenin Yeri	**Beyit/ Bend Sayısı**	**Revi Harfi**	**Ridf Harfi**	**Kafiye Çeşidi**	**Redifi**	**Vezni**
1	81-86. Beyitler	6				-den ağlamak	*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
2	147-154. Beyitler	8	sin		kafiye-i mücerrede		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
3	170-182	13	dal	vav	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
4	308-315	8	ra	elif	kafiye-i mürdefe	-e geldüm	*mefâ'îlün mefâ'îlün*

							fe'ûlün (Hezec Bahri)
5	662-673 (murabba'-ı mütekerrir)	12 (bend)	nun (1-2-11.bend) ra (3-5-8-9. bend) be (4-12. bend) elif (6. bend) kaf (7. bend) dal (10. bend)	Elif(1-2-3-7-8-11. bend) vav (4-5-9. bend) ye (12. bend)	kafiye-i mürdefe (1-2-3-4-5-7-8-9-11-12. bend) kafiye-i mücerrede (6. bend) kafiye-i mukayyede (10. bend)	(olan) gel dimegil hâzâ firâk	*2 müstef'ilün (Recez Bahri)*
6	674-681	8				-den ayrulır mı	*mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün (Hezec Bahri)*
7	685-696	11	elif		kafiye-i mücerrede	-dır bu	*4 mefâ'îlün (Hezec Bahri)*
8	1106-1113	8				-e mi	*3 fe'ilâtün 1 fe'ilün (Remel Bahri)*
9	1114-1121	8	elif		kafiye-i mücerrede		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
10	1700-1705	6	nun	elif	kafiye-i mürdefe	olmaz hicâb	*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
11	1739-1746	8	nun	elif	kafiye-i mürdefe	âşık	*mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün (Hezec*

							Bahri)
12	1747-1750	4	elif		kafiye-i mücerrede	ma'şûk	*mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün (Hezec Bahri)*
13	1751-1759	9	ra	elif	kafiye-i mürdefe	ma'şûk	*mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün (Hezec Bahri)*
14	1885-1897	13	te		kafiye-i mücerrede		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
15	1994-2001	8	nun	elif	kafiye-i mürdefe	gelüpdür	*mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün (Hezec Bahri)*
16	2131-2140	10	ra	elif	kafiye-i mürdefe		*4 mefâ'îlün (Hezec Bahri)*
17	2354-2361	8	elif		kafiye-i mücerrede	gözyaşı	*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
18	2506-2532 (terkib-bend ?)	33	elif		kafiye-i mücerrede		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
19	2539-2543/2573-2579	12	be	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
20	2580-2592	13	te	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
21	2593-2604	12	peltek se	ye	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel*

							Bahri)
22	2605-2619	15	cim	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
23	2620-2626	7	hı	vav	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
24	2635-2643	9	ra	ye	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
25	2644-2653	10	ze	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
26	2654-2664	11	sin	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
27	2665-2678	14	şın	vav	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
28	2679-2685	7	sad	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
29	2686-2693	8	dad		kafiye-i mücerrede		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
30	2694-2703	10	tı		kafiye-i mücerrede		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
31	2704-2711	8	zı	ye	kafiye-i mürdefe (sadece birinci b.)	-den yâ Hafîz (birinci b.hariç diğer	*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*

						beyitlerde)	
32	2717-2728	12	kaf	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
33	2729-2738	10	kef	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
34	2739-2756	18	lam	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
35	2757-2769	13	mim	ye	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
36	2770-2783	14	nun	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
37	2784-2794	11	vav		kafiye-i mücerrede		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
38	2795-2805	11	he	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
39	2806-2817	12	lâm elif		kafiye-i mücerrede (2, 3, 4, 5, 7, 10 b.)	ile/bile (1, 6, 8, 11, 12 b.)	*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
40	2818-2827	10	ye	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*

3. Habîb-i Karamânî'nin Manzumelerinin İçeriği

Bu bölümde; Habîb-i Karamânî'nin söyleyiş tarzını tespit gayesiyle, gazellerinde işlediği konular, üslûbu ve kullandığı sanatlar ele alınmaya çalışılmıştır. Şair, ağlamak redifli birinci gazelinde, yaratıcıdan ayrı düşmesi sebebiyle çektiği ızdırabı anlatmaktadır. "Yinülür mi" (b.81), "tan mı" (b. 82) ifadeleriyle tecâhül-i ârif; fürkat-vuslat/gülmek-ağlamak (b.86) kelimeleriyle tezat; hazân yaprakları gibi sarardı cân u dil (b.83) ifadesiyle de teşbih yapmıştır.

İkinci gazelde, dünyanın geçiciliği ve dünyaya bel bağlanmaması gerektiği anlatılır. İnsan binasının toprak ve sudan yaratıldığı, cihânda pâyidar olamayacağı, sonunda insanın giyeceği elbisenin kefen olduğu ve tahtadan ata binip göçeceği söylenir. Nefs hırsızı, iman cevherini çalmaya çalışmaktadır. Allah'a çer çöp gibi amellerimizi hediye maksadıyla götürmemek için aşkla, iştiyakla yaratıcıya layık işler yapılmaya çalışılmalıdır. Fenâ-bekâ (b.147) ile tezat; vücud şehri, nefs uğrısı (b. 152) ile teşbih; zevk-şevk (b. 153) kelimeleri ile de cinâs-ı lâhık yapılmıştır.

Üçüncü gazelde şair çarkıfelekden, onun dönekliğinden, ikiyüzlülüğünden şikâyet etmektedir. Şair, dünyanın gerçek mutluluk mekânı olmadığını çeşitli örneklerle ispat etmeye çalışır. Dönek feleğin nahsı sa'da, sa'dı da nahsa kötü şansı iyiye, iyi şansı da kötüye tebdil edeceğini söyler. Nice yüce insanlar vardır ki hizmetçilerine bile hürmet edilir; ancak tali'inin kötülüğü sebebiyle de nice insanların içi öyle yanar ki âh ettikleri vakit ağızlarından duman çıkar. Nice şehzadeler saraylarını külhana vermişler, nice atlas giyen delikanlılar da ihtiyarlığın eline düşmüşlerdir. Şâh, bende; mü'min, kâfir; yoksul, bay hepsi tali'in elinden âh etmektedirler. Bu zamanda halden anlayacak gönül ehli kimse ve ehl-i hünere rağbet de kalmamıştır. Bu sebeple Habîbî de yaratıcıdan cenneti istemeli ve bu fânî dünyadan yüz çevirmelidir. Gazelde nahs-sa'd (b. 170), yohsul-bay (b. 178) kelimeleriyle tezat yapılmıştır.

Geldüm redifli matla' ve makta' beyitleri eksik olan dördüncü gazelde Habîbî; Allah'a kavuşmayı, dünyadan uzaklaşıp yaratıcıya ulaşmayı anlatmakta, cemâlullahı müşahede etme arzusunu dile getirmektedir. Her şeyden uzaklaşan şair, cânını eline alıp Allah'a kavuşma karşılığında değişmek için, Yûsuf gibi pazara gelmiştir. Gazelde "len-terânî" (b.312-314) ile nâkıs iktibas; derd-dermân (b. 313) ile de tezat yapılmıştır.

Murabba' Hz. Musa'nın ağzından yazılmış, şiirde Kehf Sûresi'nde anlatılan kıssaya gönderme yapılmıştır. Hızır, Hz. Musa'yla yolculuğa çıkmayı kendisinin yapacağı işlerin iç yüzünü araştırmaması, hiçbir şey hakkında soru sormaması şartıyla (Kehf Sûresi 18/70) kabul etmiş, yolculukta da birçok olay meydana gelmiştir. Hz. Musa, gerçekleşen her hadiseyle ilgili Hızır'a bazı sorular yöneltmiş, teklifler sunmuş, olayların hikmetlerini öğrenmeye çalışmıştır. Son olarak Hz. Hızır yıkılmaya yüz tutmuş bir duvarı ücret

almadan sağlamlaştırınca Hz. Musa kendisine, bu iş karşılığında bir ücret alabileceğini söylemiştir. Böylece Hz. Hızır'la Hz. Musa'nın birlikteliği sona ermiştir. Hızır, Hz. Musa'ya:

قَالَ **هٰذَا فِرَاقُ** بَيْنِى وَبَيْنِكَ سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا

*(Hızır) şöyle dedi: "İşte **bu**, benimle senin aramızın **ayrılma**sı**dır.** Şimdi sana, sabredemediğin şeylerin içyüzünü haber vereceğim.* demiştir.

Habîb-i Karamânî, bu hadiseyi anlattıktan sonra Hz. Musa'nın gözyaşları içinde, dertli bir vaziyette Hızır'a bu şiiri okuduğunu söyler. "Gel dimegil hâzâ firâk" mısra'ının tekrar edildiği şiirde, "ey" nidâsıyla Hızır'a seslenilmekte, içli bir söyleyişle ayrılıktan şikâyet edilmektedir. Hz. Hızır burada; cân içinde cân, dermân, cânân, gönlünün sultânı, yâr, sevgili, gözlerinin nûru, Firdevs cennetindeki hûri şeklinde vasıflandırılmaktadır. Aynı zamanda şâir, kimi beyitlerde kendisini öne çıkarmakta, Musa karakterine bürünmekte ve Hızır'dan ayrılık yerini Allah'tan, Hz. Muhammed'den ve aşktan ayrı düşmeye bırakmaktadır. Bu derin ayrılık acısını şair teşbih (ışk dârı) ve istiâre-i musarrahaya (hûr, gül, andelîb) başvurarak, tezat (zehr-şehd/derd-dermân-devâ), iştikak (âşık, uşşâk), tecâhül-i ârif/istifhâm (kanı…) sanatlarını kullanarak anlatmıştır. Aynı zamanda şair; bîmâr-tîmâr (b.3), nûr-hûr (b.5), dâr-nâr (b.8) kelimeleriyle de cinâs-ı lâhık yapmıştır.

Ayrulır mı redifli mahlas beyti bulunmayan altıncı gazelinde şair âşığın sevgilisine bağlılığını ifade etmektedir. Belki de bu şiirinde Habîbî, pîri Yahyâ-yı Şirvânî'ye seslenmektedir. Ayrulır mı ifadesiyle şair tecâhül-i ârif yaparak şiir boyunca sözlerinin ne kadar yerinde olduğunu, sevdiğinden ayrılmanın imkânsızlığını dile getirmektedir. Onu hayatta tutan güç sevdiğine kavuşmasıdır. O, gözünün nûru gönlünün sürûrudur. Göz nûrunun gözden, cânın bedenden, gül kokusunun gülden ayrılmayacağı gibi Habîb'in de sevdiğinden ayrılması imkânsızdır. Ancak şair son beyitte, cismânî bir kavuşmanın olmadığını, Habîb'in sevdiğine kavuşma hayâlini gerçekmiş gibi telakkî ettiğini ama bundan bile ayrı düşmek istemediğini ifade eder. Şair; derd-çâre (b. 679), visâl-firâk (b. 680) kelimeleriyle tezat yapmıştır.

Habîbî; Hz. Musa'nın ağzından Hz. Hızır'a murabba' şeklinde bir şiir söylemişti. Yedinci gazelde de Hz. Hızır Hz. Musa'ya seslenmekte, onun Allah'la konuşmasının ne büyük mutluluk olduğunu anlatmaktadır. Yaşadıkları ayrılığa üzülmemesi gerektiğini, ikiliğin ortadan kalkmasının lüzumunu anlatır. Aslında ayrılık hakikî kavuşmanın başlangıcıdır. Firkat, aslında vuslat; zillet ise izzettir. Habîbî de Allah'ın Mahmûd ismini zikrederek şifa bulacaktır. Bu gazelde visâl-firâk (b. 685), fürkat-vuslat (b. 687), zillet-izzet (b. 687), derd-devâ (b. 691) kelimeleriyle tezat yapılmıştır.

Sekizinci gazelde Habîb, her mısrada tecâhül-i ârif/istifham yaparak gerçek sevgiliye kavuşup kavuşamayacağını sorgulamaktadır. Tali'inin yardımıyla dil ü cânın baht bulup bulamayacağını, ayrılığın bitip kavuşmanın gerçekleşip

gerçekleşemeyeceğini sorgulamaktadır. Hz. Yakup'a Hz. Yusuf'un haberinin gelişi gibi kendisi de mutlu bir haber beklemektedir. Yine çarkıfelekten şikâyet eden şair belki de kavuşmanın hiç gerçekleşmeyeceği, ömrünün böylece nihayete ereceği endişesini taşımaktadır. Şaire göre bir anı yüz bin yıla bedel olmayan ve ayrılıkla geçen ömür, gerçek bir ömür olarak değerlendirilememektedir.

Oldukça coşkun ve sürûr içinde tabloların canlandırıldığı dokuzuncu gazelde Habîbî, gönül ferahlığına kavuştuğunu anlatmaktadır. Cân, gönül zulmetinden kurtulup aydınlığa kavuşmuştur. Hızır, âb-ı hayât sunmuş; Hz. İsa'dan hasta gönüllere şifa erişmiştir. Gül kokusu bülbüllere cân bahş etmiş, her yer nağmelerle dolmuştur. Cân iklimine diriltici sabâ rüzgârı gelince kış sona ermiş ve taze taze çiçeklerle etraf donanmıştır. Gam, keder yerini feraha bırakmış; devler periler ülkesine hûriler gelmiştir. Habîbî de Allah'a bunlar için binlerce kez şükretmektedir. Gazelde ağırlıklı olarak; ziyâ-zulmet (b. 1114), hasta-şifâ (b. 1115), derd-devâ (b. 1118), şâh-bende (b. 1119), gussa-ferah (b. 1120) kelimeleriyle tezat yapılmıştır.

Onuncu gazelde Habîb-i Karamânî; Allah'la bir olmayı, gerçek Hak dostları için yaratıcıyla aralarında bir sınır olmadığını anlatmaktadır. Cân kuşunun hiçbir sınır tanımadan kanat çırpışı, mekândan ve zamandan âsûde bir halde oluşu anlatılmaktadır. Zamandan ve mekândan bağımsız olan cân, görünmez bir âleme gidebilir. Şâhın civarında bulunanlar için vâsıtaya, aracıya ihtiyaç yoktur; Hakk'a ulaşanlar, Hak'la bir olanlar için de perde yoktur. Hakk'a talip olanlar için Allah'la aralarında ne yedi cehennem ne de sekiz cennet hicâp olarak bulunabilir. Gazelde can kuşu (b. 1700) terkibiyle teşbih yapılmıştır.

Âşık redifli ve mahlas beyti bulunmayan on birinci gazelde, Hak âşığının sınır tanımaz durumu, sürekli yaratıcıyı arzulaması anlatılmaktadır. Dünya, âşık için bir kafestir. Arştan yukarı mekânsızlığa ermiş, iki cihan tuzağından kurtulup yücelerden seyre durmuştur. Bülbüllerin inlemesinin sebebi âşığın bağı rahatça mesken edinmesindendir. Habîb-i Karamânî bu gazelde, küfür ve iman tanımı da yapmaktadır. Onun için küfür; sevilenin kişi tarafından gizlenmesi, Hakk'a karşı ilgisiz kalınmasıdır. Âşıklık ve iman alameti de sürekli Hakk'ın cemâlini gözlemek, yaratılmışın ardındaki hakikate ulaşmaktır. Aşığın Rıdvan'ı, cenneti de ma'şûka bir dem nazar kılabilmek, cemâlullah'ı seyredebilmektir. Aşk-âşık-ma'şûk kelimeleriyle gazelin birçok yerinde iştikak, bülbüllerin ötüşünü ma'şûkun gülzarda dolaşmasına bağlayarak (b. 1744) da hüsn-i ta'lîl yapılmıştır.

Ma'şûk redifli ve mahlas beyti bulunmayan on ikinci ve on üçüncü gazellerde Habîb; âşık olana ma'şûkun ilgisinin de cefâsının da hoş olduğunu anlatmaktadır. Âşığın harap gönlünü ma'şûk îmâr edebilecektir. Zâhid, hûri ve cenneti; âşık ise Hakk'ı istemektedir. Âşık için ma'şûkun iltifatı, iki cihanda da el üstünde tutulup takdir edilmekten yeğdir. Ene'l-Hak şerbetini içenler, Mansûr gibi bir sona müyesser olurlar. Habîbî'nin işi de, aşk ateşinin

pervanesi olmak ve Mansûr gibi ateşlerde yanmayı arzulamaktır. Aşk-âşık-ma'şûk kelimeleriyle gazelin birçok yerinde iştikak, bîmâr-tîmâr (b. 1754) ile de cinâs-ı lâhık, Mansûr ve Ene'l-Hak ile de telmih yapılmıştır.

Ondördüncü gazelde mısralar emir kipiyle yazılmış, Hakk'a ulaşmak isteyenlere nasihatler edilmiştir. Sûretler âleminden geçilip asıl zevkin, şevkin ve işretin yaşandığı mânâ âlemine ulaşmak gerekir. Aydınlıkla karanlığın bir arada bulunması muhal olduğundan insanın da gerçek vatanına ulaşması, gurbetten kurtulması icap eder. Gözlerdeki perdeyi sıyırıp kesret âleminden vahdet âlemine ulaşmak gerekir. Gayb âlemini seyre dalmak isteyen safâ suyu ile kesret aynasını yıkamalıdır. Eğer gönlünde kibir, gurur, hîle, kin olursa aşk gönlüne misafir olmaz. Kemâl isteyen kemâl sahibinin sohbetini dinlemelidir. Sırları keşfe talip olanların gönül ehli kişilerle beraber olması gerekmektedir. Ömür çok çabuk geçmekte, hakikate ulaşma fırsatı elden gitmektedir. Kişi Hakk'a ulaşma derdi taşımayan aşksız kimseleri dost edinmemelidir. Bu tip kimselerle birlikte olanların gönlüne soğukluk isabet eder. Ölü gönüllülerle birlikte olmanın faydası da yoktur; diri bir gönle sahip olmak isteyen zinde gönüllülerle birlikte olmak gerekir. Gazelde; zevk-şevk (b. 1885) ile cinâs-ı lâhık; envâr-zulmet (b. 1886), zinde-mürde (b. 1897) kelimeleriyle de tezat yapılmıştır.

Mahlas beyti bulunmayan on beşinci gazelde Habîb altıncı gazelde olduğu gibi kavuşmayı arzuladığı hakîkî sevgilisinin ve/veya pîrinin gelişinden duyduğu mutluluğu coşkun bir dille anlatmaktadır. Tenlere cân, canlara cânân, gönüllere sultân olan geldiği için duyulan sevgi anlatılmaktadır. Firak sona ermiş vuslat müjdesi alınmıştır. Âşıkların mest olma vakti gelmiştir; çünkü halvet zamanına ulaşılmıştır. Şâhın eşiğinde hazır ol vaziyetinde beklenmesi gerekmektedir; çünkü lütuf ve ihsan vakti gelmiştir. Bu gazelde de gönül tahta (b. 1995) teşbih edilmiş, dert-dermân (b. 1996) ile de tezat yapılmıştır.

On altıncı gazelde de on dördüncü gazelde olduğu gibi, ağyârın olduğu gönle yârin teşrif etmeyeceği, ikiliği ortadan kaldırmadıkça Hakk'ın gönlü şereflendirmeyeceği anlatılır. Gazel, Hakk'ın insana hitabı şeklinde yazılmıştır. Allah kullarına, insanı sevgilisi olarak yarattığını, güneşi ve ayı insana meş'ale olarak verdiğini söylemektedir. İnsan, karınca gibi topraktan ev yapmakla, leş yiyiciler gibi lâşe toplamakla görevli değildir. İnsan, kutsî bir tâvûs gibi Hz. İsa'ya ve Hz. Musa'ya yâr, bülbül-i gülzâr olmalıdır. Hak dergâhı, uyanıkların değil Allah aşkından mest olmuşların mekânıdır. Gazelde yok-var (b. 2133) kelimeleriyle tezat, bülbül ve tâvûs (b. 2136) ile istiâre-i musarraha yapılmıştır.

Gözyaşı redifli on yedinci gazelde Habîbî, oldukça içten bir söyleyiş tarzıyla gözyaşını çeşitli vasıflarla tavsif etmektedir. Şair gözyaşını âb-ı hayatın çeşmesi, evliyânın yoldaşı, firkat ehlinin safâsı, işreti, derdlilerin hâlini arz vasıtası, devasız derdin merhemi olarak tavsif etmektedir. Zenginlerin mallarını fedâ edebileceği yolda fakirin tek sermayesi, cândan verebileceği tek

şey gözyaşıdır. Allah'a eli boş bir şekilde gidecek olan Habîb'in de sunabileceği tek armağan gözyaşı olacaktır. Bu gazelde de vuslat-fürkat (b. 2355), derd-devâ (b. 2359) kelimeleriyle tezat yapılmıştır.

Habîb-i Karamânî on yedi manzumenin dışında; Allah'tan af dilediği, onun büyüklüğünü, vasıflarını anlattığı münacatını, her bir harfi kafiye yaparak 23 gazel şeklinde yazmıştır. Bu şiirlerin tamamında Allah'ın birliğine, kudretine vurgu yapılmakta, Allah'tan af dilenmektedir. Diğer gazellerine nazaran bu bölümde Farsça ve Arapça tamlamaların, âyet ve hadis iktibaslarının daha çok olduğu görülmektedir. Teşbih (murğ-ı dil: b. 2606/gönül aynası b.2658/şeyâtîn gibidür dîv ü perî b.2676), mutarraf cinas (bâb-lübâb b. 2539/dalamaz-alamaz b. 2644), lâhık cinas (mey-ney/b. 2652), gibi yer yer sanatlara başvurulmakla beraber diğer gazeller kadar sanatlı bir söyleyiş görülmemektedir. Bu bölümdeki gazellerin çoğunda âyet ve hadislerden (b. 2517 ve 2718 gibi) alıntı yapılmış, bazı beyitlerin mısra'ının tamamı (b. 2600-2738-2735 gibi) ya da bir kısmı (b. 2593) Arapça yazılarak telmi' yapılmıştır. Ayrıca birçok beyitte de telmihe başvurulmuştur (b. 2515-2583-2604-2657 gibi).

Gazellerin bütününe bakıldığında tenâsüp, tezat, telmih sanatlarının ağırlığı göze çarpmaktadır. Tecâhül-i ârif/istifham, cinas sanatlarının da kullanıldığı, bir yerde hüsn-i ta'lile başvurulduğu görülmektedir. Şiirlerde çoğunlukla, Hak'dan ayrı düşmenin verdiği ızdırap anlatılmakta, Allah'a karşı duyulan sevgi ve kavuşma arzusu dile getirilmekte, çarhtan, tali'den de şikâyet edilmektedir. Hz. Musa, Hz. Hızır; Hz. Yakup, Hz. Yusuf; Hz. İsa kıssalarına değinilmektedir. Bu kıssalardan yola çıkarak şair, kendisinin de Musa gibi Allah'ı müşahede ümidini taşıdığını söylemekte, Hz. Yakup gibi Hz. Yusuf'a kavuşma haberini alarak içinin sevinçle dolmasını arzulamaktadır. Habîbî'nin şiirlerinde samîmî bir söyleyiş tarzı olduğu ve sade bir Türkçe kullanıldığı söylenebilir. Nöker (maiyet memuru/hizmetçi/b.172), genez (kolay/b.675) gibi dönem Türkçesini yansıtan kelimeler de dikkati çekmektedir.

Tasavvufî şiirlerde sanatlı söyleyiş endişesinden ziyade nasihat yönü ağır basmaktadır. Habîb-i Karamânî'nin gazellerinde tarikat âdâbı, Allah sevgisi, kalpten Hakk'a bağlanma konuları işlenmiş, tasavvufla ilgili nasihatler anlatılmıştır. Bunun yanında Habîb'in, yer yer sanatlara başvuran bir dil kullandığı, aynı zamanda samîmî bir söyleyiş tarzı yakalamayı başardığı söylenebilir. Habîb-i Karamânî'nin 15. yy. mutasavvıf şairleri içinde gerek sade Türkçesi gerekse söyleyiş tarzı bakımından önemli bir yeri olduğu, öğreticiliği hedeflerken sanatlı söyleyişi de elden bırakmadığı görülmektedir.

4. Habîb-i Karamânî'nin Gazelleriyle Dâvûd-ı Halvetî'nin Gazellerinin Mukayesesi

Dâvûd-ı Halvetî, Habîb-i Karamânî'nin müritlerinden olup *Gülşen-i Tevhîd ü Tahkîk* adlı 10378 beyitten oluşan tasavvufa dair pekçok konunun işlendiği bir

mesnevî kaleme almıştır. İslamoğlu tarafından hazırlanan çalışmada, gerek eserin şekil gerekse muhteva hususiyetleri detaylı bir şekilde incelenmiştir (İslamoğlu, 2013).

Bu bölümde öncelikle iki şairde de ortak olarak bulunan, her harften bir manzumenin yazıldığı ilgili kısımlar şekil ve içerik bakımından karşılaştırılmış, şairlerin söyleyiş tarzlarını ortaya koyabilmek maksadıyla Dâvûd-ı Halvetî'nin diğer gazellerine de müracaat edilmiştir.

Dâvûd-ı Halvetî eserinin 7291-7493. beyitleri arasında şeyhi Habîb-i Karamânî'ye benzer şekilde lâm elifi de ekleyerek 29 harfin her birini kafiye olarak kullanıp 29 manzume yazmış, Habîbî'den farklı olarak hemze harfini kafiye yapmamıştır. Habîbî, ilgili bölümdeki manzumelerinin hepsinde Allah'a affı için yakarmakta, çeşitli hususlarda duâ etmektedir. Dâvûd-ı Halvetî ise benzer şekilde oluşturulan bölümde vahdet konusunu çeşitli hikâyelerle işlemiştir. Her şeyde ikiliğin ortadan kaldırılması gerektiği ve birliğe ulaşmanın önemi anlatılmıştır. Habîbî'nin eserinin de adı olan "vahdet" kavramı Dâvûd-ı Halvetî'nin mesnevîsinde ağırlıklı olarak bu bölümde ele alınmıştır. Her manzumede farklı konular anlatılmamış birbiriyle ilişkili konular devam etmiştir. 7291-7360. beyitler arasında yer alan sekiz manzumede vahdetin önemi, bir adamın şaşı oğluyla başlarından geçen ve tevhid dersiyle sonlandırılan ibretlik hikâyesi anlatılmaktadır. 7361-7409. beyitler arasındaki yedi manzumede, bir kişinin şeytanın vesvese vermesiyle Allah'ı anmayı bırakması, Hz. Hızır'ın Allah'a durumu arz etmesi ve alınacak dersler anlatılır. 7410-7493. beyitler arasında yer alan on iki manzumede ise kelebekle mumun hikâyesi ve bundan alınacak dersler anlatılmaktadır. Ayrıca bu bölümdeki 29 manzumeye bakıldığında hepsinin yedişer beyitten müteşekkil olduğu görülmektedir. *Vuslatnâme*'de ise beyit sayıları birbirinden farklıdır. Habîbî ile Dâvûd-ı Halvetî'nin eserlerinde tarz olarak benzer hazırlanan ilgili bölümlerde konu ortaklığı olmadığı görülmektedir.

Vuslatnâme'de ilgili bölümdeki bütün manzumeler *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezniyle yazılmış olmasına rağmen *Gülşen-i Tevhîd*'in ilgili bölümünde bir gazel (elif kafiyeli) *mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün* (Hezec Bahri) vezniyle; on dört gazel (be-te-şın-sad-dad-tı-zı-fe-kaf-kef-nun-he-lâm elif-ye kafiyeli) *mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün* (Hezec Bahri) vezniyle; diğer on dört gazel de (se-cim-ha-hı-dal-zel-ra-ze-sin-ayn-ğayn-lam-mim-vav kafiyeli) *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezni (Remel Bahri) ile yazılmıştır. Ayrıca bu bölümdeki manzumelerin her birinde Habîb-i Karamânî mahlas kullanmışken Dâvûd-ı Halvetî kullanmamıştır. Ayrıca Dâvûd-ı Halvetî 10059-10064. mısralar arasında hece ölçüsüyle bir şiir yazmışken Habîbî'de hece ölçüsüyle şiir görülmez.

Habîb-i Karamânî gazellerinde mürdef ya da mücerred kafiye kullanmışken Dâvûd-ı Halvetî bunlara ek olarak üç gazelinde müesses kafiye de kullanmıştır.

Her iki şairde de redif kullanım sıklığının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Dâvûd-ı Halvetî 61 manzumesinin 23'ünde Habîbî de 40 manzumenin 14'ünde redif kullanmıştır.

Gülşen-i Tevhîd'de de idiser (-ısar gelecek zaman eki/b.7292), issi (sahip/b. 7319), gözügü (ayna/b. 7347), kancaru (neresi, nereye ait/b. 6018) örneklerinde olduğu gibi dönem Türkçesini yansıtan ekler/kelimeler dikkati çekmektedir. Yine *Vuslatnâme*'de olduğu gibi Arapça-Farsça kelimelerle Türkçe kelimeler kardaş-taş-yaş-baş-beşşâş-fâş-ulaş (b. 7375-7381) örneklerinde olduğu gibi kafiye olarak birarada kullanılmıştır.

Habîbî'de ilgili bölümde Farsça ve Arapça tamlamalar daha çok olmasına karşın Dâvûd-ı Halvetî'de daha sade bir söyleyiş hâkimdir.

Dâvûd-ı Halvetî'de de Habîbî gibi tenâsüp (b.7356), tezat (b.7298, 7581, 7303), telmih (b. 7382, 7408), teşbih (b. 7300), iştikak (b. 7458), istifham (b. 7375, 7377), telmi' (b.7295, 7353) yapılmıştır.

Gülşen-i Tevhîd'de 7182-7186. mısralar arasında Yunus Emre'den bir şiir alınmışken Habîb-i Karamânî'de herhangi bir şairden alıntı yapılmamıştır.

Dâvûd-ı Halvetî'nin eserinde 8 tane Farsça gazel bulunmaktayken Habîbî'de Farsça ya da Arapça gazel bulunmamaktadır.

Her iki şairi de derinden etkileyen ortak bir olay gazellerine yansımıştır. Habîbî de (b. 312, 314, 685, 1770 vd. gibi) Dâvûd-ı Halvetî de (b. 877, 1025, 1004 vd. gibi) Hz. Musa kıssasındaki hadiseye gönderme yaparak Allah'ı görme arzularını dile getirmektedirler. Her iki şair de Hakk'ı göremememenin, firâkın acısını beyitlerine yansıtmışlardır. Dâvûd-ı Halvetî gazellerinde "terk" düşüncesini; dünyayı, ukbâyı, rahatı, cismi terk ederek sadece Allah'ta fânî olmayı işlemişken (b. 3249-5661 gibi) Habîbî bu düşünceyi, mesnevînin diğer beyitlerinde ele almayı tercih etmiş (b. 1763 vd.) gazellerinde bu konuya yer vermemiştir.

Dâvûd-ı Halvetî 7340. beyitte: *Bu hikâyetden nedür bilür misin olan murâd /Kıssadan al hisseni sen kendü hâlün eyle yâd* diyerek asıl maksadını ifade etmektedir. Habîbî de gazellerinde olmamasına rağmen *Vuslatnâme*'nin birçok yerinde (b. 480, 536, 556 gibi) gayesinin hisse vermek olduğunu ifade etmektedir. Habîbî'nin gazellerinden ziyade diğer manzumelerinde hisse verme endişesi Dâvûd-ı Halvetî'nin gazellerine de yansımıştır. Her iki şairin gazellerinde de içten bir söyleyiş hâkim olmakla beraber ders verme gayesi görülmektedir; ancak Dâvûd-ı Halvetî'nin gazellerine bakıldığında öğretici söyleyiş tarzı Habîbî'ye nazaran ağır basmaktadır. Habîbî bunun yanında insana ve topluma dair düşüncelerini de samimi bir dille gazellerine yansıtmıştır. Habîbî'de görülen çarhdan ve felekden şikâyete (b. 170, 173, 1111) Dâvûd-ı Halvetî'de rastlanmaz. Habîbî'nin halk içinde ehl-i hünere rağbet edilmeyip hüner sahibi olmayanlara karşı gösterilen ilgiye yönelik toplum eleştirisi (b. 181) de Dâvûd-ı Halvetî'nin şiirlerinde görülmez.

Habîbî'de insanî duygular, dünyevî birtakım acılara karşı gösterilen tepkiler de içten bir dille anlatılmıştır. Hisler sadece uhrevî âlemle irtibatlandırılıp işlenmemiş; gülmenin, ağlamanın, üzülmenin sebepleri arasına dünyevî endişeler, mutluluklar da eklenmiştir. Mesela gözyaşı redifli gazelinde Habîbî gözyaşını temelde uhrevî acılara bağlamakta, evliyânın yoldaşı, Hak'tan ayrı düşenlerin ferahlama aracı olarak anlatmakta; ama bunun yanı sıra bütün derd çekenlerin halini arz aracı, devasız derdin merhemi, hastaların ilacı olarak da tavsif etmektedir. Dâvûd-ı Halvetî'de ise gözyaşı tevbenin bir aracı olarak karşımıza çıkmakta (b. 7571, 9588), gözyaşının ulvî acılar için dökülmesi gerekmektedir (b. 4946, 5373).

Manzumelerle ilgili şekil bilgisi, Habîb-i Karamânî ile şeklen benzeşen kısım öncelenerek tablo halinde verilmiştir:

	Manzumenin Yeri	**Beyit Sayısı**	**Revi Harfi**	**Ridf Harfi**	**Kafiye Çeşidi**	**Redifi**	**Vezni**
1	7291-7297	7	elif		kafiye-i mücerrede		*mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün* *(Hezec Bahri)*
2	7298-7304.	7	be	elif	kafiye-i mürdefe		*4 mefâ'îlün (Hezec Bahri)*
3	7305-7311	7	te	elif	kafiye-i mürdefe		*4 mefâ'îlün (Hezec Bahri)*
4	7312-7318	7	peltek se	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâ'ilün (Remel Bahri)*
5	7319-7325	7	cim	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâ'ilün (Remel Bahri)*
6	7326-7332	7	ha	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâ'ilün (Remel Bahri)*
7	7333-7339	7	hı			tut kulak	*3 fâ'ilâtün 1 fâ'ilün (Remel Bahri)*
8	7340-7346	7	dal	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâ'ilün (Remel Bahri)*
9	7347-7353	7	zel	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâ'ilün (Remel Bahri)*

10	7354-7360	7	ra	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâ'ilün (Remel Bahri)*
11	7361-7367	7	ze	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâ'ilün (Remel Bahri)*
12	7368-7374	7	sin	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâ'ilün (Remel Bahri)*
13	7375-7381	7	şın	elif	kafiye-i mürdefe		*4 mefâ'îlün (Hezec Bahri)*
14	7382-7388	7	sad	elif	kafiye-i mürdefe		*4 mefâ'îlün (Hezec Bahri)*
15	7389-7395	7	dad	elif	kafiye-i mürdefe		*4 mefâ'îlün (Hezec Bahri)*
16	7396-7402	7	tı	elif	kafiye-i mürdefe		*4 mefâ'îlün (Hezec Bahri)*
17	7403-7409	7	zı	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
18	7410-7416	7	ayn	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâ'ilün (Remel Bahri)*
19	7417-7423	7	ğayn	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâ'ilün (Remel Bahri)*
20	7424-7430	7	fe	elif	kafiye-i mürdefe		*4 mefâ'îlün (Hezec Bahri)*
21	7431-7437	7	kaf	ye	kafiye-i mürdefe		*4 mefâ'îlün (Hezec Bahri)*
22	7438-7444	7	kef	elif	kafiye-i mürdefe		*4 mefâ'îlün (Hezec Bahri)*
23	7445-7451	7	lam	vav	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
24	7452-7458	7	mim	ye	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
25	7459-7465	7	nun	elif	kafiye-i		*4 mefâ'îlün*

					mürdefe		*(Hezec Bahri)*
26	7466-7472	7	vav		kafiye-i mücerrede		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
27	7473-7479	7	he	vav	kafiye-i mürdefe		*4 mefâ'îlün (Hezec Bahri)*
28	7480-7486	7	lâm elif		kafiye-i mücerrede		*4 mefâ'îlün (Hezec Bahri)*
29	7487-7493	7	ye	elif	kafiye-i mürdefe		*4 mefâ'îlün (Hezec Bahri)*
30	135-143	9	elif		kafiye-i mücerrede	elhamdülillâh	*mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün (Hezec Bahri)*
31	160-167	8	kaf	ye	kafiye-i mürdefe		*4 mefâ'îlün (Hezec Bahri)*
32	479-487	9	nun	ye	kafiye-i mürdefe	geldi Muhammed Mustafa	*3 fâ'ilâtün 1 fâ'ilün (Remel Bahri)*
33	999-1006	8	lam		kafiye-i mücerrede	(-mışam) yâ Rab meded	*3 fâ'ilâtün 1 fâ'ilün (Remel Bahri)*
34	1007-1015	9	nun	elif	kafiye-i mürdefe	(-lar) niçe bir	*3 fâ'ilâtün 1 fâ'ilün (Remel Bahri)*
35	1464-1470	7	ze		kafiye-i mücerrede	(-um) vâ meni	*3 fâ'ilâtün 1 fâ'ilün (Remel Bahri)*
36	2150-2158	9	nun	elif	kafiye-i mürdefe	ilinden gel	*4 mefâ'îlün (Hezec Bahri)*
37	2210-2216	7	elif		kafiye-i mücerrede	(-ya) düşürdi	*mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün (Hezec Bahri)*
38	2379-2383 (Farsça)	5	nun	elif	kafiye-i mürdefe	be-dîd nîst	*mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün (Muzârî Bahri)*

39	2830-2841	12	nun	elif	kafiye-i mürdefe	eyit yâ Hû	*4 mefâ'îlün (Hezec Bahri)*
40	3248-3252	5	lam	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâ'ilün (Remel Bahri)*
41	3956-3967	12	kef	elif	kafiye-i mürdefe		*mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün (Hezec Bahri)*
42	4259-4265	7	nun	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâ'ilün (Remel Bahri)*
43	4626-4635 (Farsça)	10	lam	elif	kafiye-i mürdefe		*fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün (Cedid Bahri)*
44	4838-4847 (Farsça)	10	vav		kafiye-i mücerrede	mâ-dârî	*4 mefâ'îlün (Hezec Bahri)*
45	5280-5284	5	he	elif	kafiye-i müessese		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
46	5661-5670	10	nun		kafiye-i mücerrede		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
47	5768-5777	10	elif		kafiye-i mücerrede	(-yı) ışkun	*mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün (Hezec Bahri)*
48	5818-5825 (Farsça)	8	nun	elif	kafiye-i mürdefe	endâhte	*3 fâ'ilâtün 1 fâ'ilün (Remel Bahri)*
49	5957-5970	14	elif		kafiye-i mücerrede		*mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün (Hezec Bahri)*
50	6008-6017	10	elif		kafiye-i mücerrede	(-yı) dilâ	*3 fâ'ilâtün 1 fâ'ilün (Remel*

							Bahri)
51	6018-6025	8	lam		kafiye-i mücerrede	(-imiz)	*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
52	6320-6324 (Farsça)	5	elif		kafiye-i mücerrede	cânân	*mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün (Hezec Bahri)*
53	6325-6338	14	ye	elif	kafiye-i mürdefe	dervîşler	*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
54	6599-6609	11	he	elif	kafiye-i müessese	sor	*mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün (Hezec Bahri)*
55	6708-6714 (Farsça)	7	be	elif	kafiye-i mürdefe	bîş nîst	*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
56	6841-6849 (Farsça)	9	nun		kafiye-i mücerrede	-hâ	*mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü mefâ'îlün (Hezec Bahri)*
57	7504-7512	9	nun	elif	kafiye-i mürdefe	(-mı) olur	*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
58	7553-7560 (Farsça)	8	lam	elif	kafiye-i mürdefe		*3 fâ'ilâtün 1 fâilün (Remel Bahri)*
59	7590-7600	11	nun	elif	kafiye-i mürdefe	alıcı	*mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün (Hezec Bahri)*
60	7931-7937	7	he	elif	kafiye-i müessese		*fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâilün (Remel Bahri)*
61	10059-10064	6				unutma	(8+5=13'lü hece ölçüsü)

5. Sonuç

Bu çalışmayla gerek beyitlerin şekil ve anlam düzensizliğinden gerekse işlenen konuların eksik olmasından dolayı *Vuslatnâme*'nin eldeki nüshasının tam bir nüsha olmadığı, mesnevînin başka beyitlerinin de olması gerektiği anlaşılmıştır.

Hem Habîb-i Karamânî'nin hem de öğrencisi Dâvûd-ı Halvetî'nin harflerin her birini kafiye yaparak sıralı manzumeler yazdıkları tespit edilmiştir. Habîb-i Karamânî'nin bu şekilde yazılı manzumelerinin hepsinde münacat konusunun işlendiği, Dâvûd-ı Halvetî'de ise vahdet kavramının farklı hikâyelerle anlatıldığı görülmüştür. Her bir harften bir gazel yazılması dışında bu bölümde, iki şair arasında konu ve amaç benzerliği bulunmadığı tespit edilmiştir.

Her iki şairin de eserlerinin farklı yerlerinde Hz. Musa kıssasındaki *len terânî* hadisesine göndermeler yaptığı ve Hakk'ı görememenin, firâkın acısını derinlemesine hissettikleri anlaşılmıştır.

Habîb'in gazellerinde ulvî ızdırabın yanında insanî duygular, dünyevî birtakım acılar da anlatılmış; gülmenin, ağlamanın, üzülmenin sebepleri arasına dünyevî endişeler, mutluluklar da eklenmiştir. Dâvûd-ı Halvetî'de ise konuların uhrevî bir gayeye yönelik işlendiği, uhrevî endişe taşımayan duygulara manzumelerde değinilmediği sonucuna varılmıştır.

Her iki eserde de tezat, tenâsüp ve telmih sanatlarının ağırlıkta kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca her iki eserde de dönem Türkçesini yansıtan kelimeler ve ekler dikkati çekmektedir.

Habîb-i Karamânî'nin yer yer sanatlara başvuran bir dil kullandığı, aynı zamanda sade Türkçesiyle de samîmî bir söyleyiş tarzı yakalamayı başardığı anlaşılmıştır.

Her iki şairin de remel bahrinden *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* veznini sıklıkla kullandığı, redif kullanım sıklığının birbirine yakın olduğu görülmüştür.

Gülşen-i Tevhîd'de Yunus Emre'den bir şiir ve 8 tane Farsça gazel bulunmaktayken Habîb-i Karamânî'de farklı bir şairden alıntı yapılmadığı, Türkçenin dışında bir dille şiir yazılmadığı tespit edilmiştir.

Dâvûd-ı Halvetî'nin eserinin hem içerik hem de üslup yönüyle Habîb-i Karamânî'nin eseriyle ortak yönlerinin bulunduğu, bunun yanında her iki şairin de özgün denilebilecek bir tarza sahip olduğu anlaşılmıştır.

Kaynakça

Arslan, Mehmet (Erişim Tarihi: 31.08.2017). "Sebâtî, Hâfız Mehmed Sebâtüddîn Efendi", http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4660

Aydemir, Yaşar-Halil Çeltik (2012). *Kafiyenin Şiiri Şiirin Kafiyesi Divan Şirinde Kafiye Hünerleri.* Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.

Bahadır, Savaşkan Cem (2014). *İyilerin Halleri ve Makamları İbnü'l-Arabî'nin Ricâlü'l-Gayb Telakkisinin Manzum Bir Çevirisi*. İstanbul: Büyüyenay Yayınları.

Cengiz, Halil Erdoğan (1986). Divan Şiirinde Musammatlar. *Türk Dili Dergisi*, C. 52, S. 415-416-417, s. 291-429.

Demir, Osman (1999). *Ricalü'l-Gayb Kavramı ve Kelam İlmi Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dilçin, Cem (2010). *Fuzuli'nin Şiiri Üzerine İncelemeler.* İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Dilçin, Cem (2016). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.

Hafız Mehmed Sebâtüddin (1309). *Divan*. İstanbul: Mahmud Bey Matbaası.

İslamoğlu, Abdülmecit (2013). *Dâvûd-ı Halvetî ve Gülşen-i Tevhîd'i (İnceleme-Tenkitli Metin).* Bolu: Bolu Belediyesi Bolu Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Lâmi'î Çelebi (Ter.) (1980). *Abdurrahmân-ı Câmî: Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds.* İstanbul: Marifet Yayınları.

Olcay, Osman Fevzi- (E.T. 28.08.2017). "Amasya Meşhurları". (haz. Turan Böcekci.

www.amasya.bel.tr/Files/kitaplar%20pdf/amasya%20ünlüleri1.pdf

Özağaç, Mustafa (2016). *Habîbî'nin Vuslatnâme Adlı Mesnevîsi (Metin-Muhteva-Tahlil)*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şahin, Kamil (1996). Habib Karamânî. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* C.14. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s. 371-372.

Şentürk, M. Hüdai (Haz.) (2003). *Gelibolulu Ali Mustafa Efendi: Künhü'l-Ahbar: Fatih Sultan Mehmed Devri: 1451-1481*. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu.

Tan, Nail (1991). Türk Halk Edebiyatının Bazı Kafiye Özellikleri. *Türk Dili Dergisi*. C. 1991/II, S. 476, s. 136-146.